

ciklus predavanj o furlanskih gradovih (utdrbah), 14. septembra je bila tu odprta razstava o Kopru med Rimom in Benetkami, s katero je v furlanski prestolnici gostoval pokrajinski muzej iz Kopra. V Ogleju je bil med 7. in 9. septembrom 1990 simpozij o Atili (*Attila flagellum dei*), sicer pa je bil Oglej prizorišče še nekaterih znanstvenih srečanj (na primer pogovora o 4. knjigi *Storia di Roma* založbe Einaudi).

V Pordenonu se je zlasti z zgodovino druge svetovne vojne ukvarjal študijski center Silentes loquimur, ki je 1. decembra pripravil v Vidmu srečanje o odporniškem gibanju. Udeleženci so razpravljali o značaju odpora (osvobodilni ali razredni boj, državljanska vojna).

V dejavnosti slovenske etnične skupnosti v videmski pokrajini na polju domoznanstva je treba omeniti knjigo Pavla Petruciga in Boža Zuanelle *Atlante toponomastico e ricerca sto-*

rica; posvečeno je toponomastiki občine Špeter Slovenov.

13. oktobra 1990 je v Čedadu umrl Carlo Guido Mor (zet zgodovinarja P.S.Leichta), zgodovinar in uviverzitetni profesor. Velik del svojih objav je posvetil tudi furlanski srednjeveški zgodovini, zlasti nekaterim pravnim problemom.

V letu 1990 so zgodovinske in sorodne revije v deželi Furlaniji-Julijski krajini izhajale v značilnem obsegu in razmeroma redno. O njih vsebini na tem mestu ne gre poročati. Pač pa velja znova opozoriti na tekoče bibliografske preglede, ki jih nekatere izmed revij objavljajo. Še najbolj izčrpen je tisti, ki ga za posamezna leta objavljajo goriški *Studi Goriziani*. Začetek leta 1991 je pokazal in napovedal, da bo tudi to leto historiografsko pestro in plodovito.

ČEVLJARSKA GOSPODARSKA ZADRUGA V TRŽIČU

MATEJA GAŠPIRC

Obrtniki so se združevali v zadruga s skupnimi delavnicami in strojnimi obrati predvsem zato, da bi vzdržali konkurenco z industrijo, ki je ponujala hitro izdelane in cenejše proizvode. Na ta način so lahko sprejemali večja naročila, obenem pa so tako združeni lahko nabavljali surovine na veliko, kar je pomenilo za obrtnika znatno cenejši nakup in pocenitev končnega izdelka. Pocenitev izdelka je pospešila tudi prodajo. Tako združeni so obrtniki lahko vnovčevali izdelke na oddaljenih trgih in prirejali sejme in razstave.

V krajih, kjer število obrtnikov posameznih strok ni zagotavljalo obstoja samostojne zadruge ene stroke, so se obrtniki povezovali v splošne obrtne zadruga. Število obrtnikov in razvitost posamezne obrtne dejavnosti sta pogojevala ustanavljanje zadrug ene stroke.

Predstavila bom zadruga čevljarjev, ki si je zaradi potrebe po osnovni surovini, usnju, osnovala usnjarsko delavnico, medtem ko so čevljarji izdelovali čevlje v svojih delavnicah.

Prvi občni zbor Čevljarske gospodarske zadruge v Tržiču, registrirane zadruge z omejeno zavezo, je bil sklican 7.3.1919. Na njem so bila sprejeta zadruga pravila. Ministrstvo trgovine in industrije v Ljubljani jih je potrdilo in zadruga je bila vpisana v zadruga register. Zadruga pravila so določala urejenost in delovanje zadruge in njenih članov.

Pravila so vsebovala poimenovanje zadruga

ge, njen sedež ter namen, s katerim je bila zadruga ustanovljena. Osnovni namen Čevljarske gospodarske zadruge v Tržiču je bil pospeševanje gospodarstva svojih članov, ki ga je zadruga zagotavljala na ta način, da je za svoje člane nabavljala orodje in sploh vse potrebščine za čevljarsko obrt in jih prodajala svojim članom. Po potrebi jim je bila dolžna preskrbeti skupno delavnico. Skrbela naj bi za prodajo čevljarskih izdelkov in za člane in njihovo pomožno osebje nabavljala živež. Zadruga pravila so določala tudi skrb zadruge za strokovno izobraževanje.

Včlanjenje v zadruga je odobrilo ali zavrnilo načelstvo zadruge brez navedbe razlogov. Večina članstva so predstavljali čevljarji. Če pa so včlanili v zadruga človeka, ki ni bil čevljar, so pri sprejemu upoštevali predvsem koristi zadruge. Včlanjenje v zadruga se je uradno zaznamovalo s podpisom ter vplačilom pristopnine in vsaj delnim plačilom deleža. Vsak član je ob pristopu plačal pristopnino 20 kron in vsaj 100 kron od celotnega deleža.

Članstvo v zadruga je prenehalo s prostovoljnim izstopom, smrtjo ali izobčenjem. V prvem primeru je bilo potrebno vsaj šest mesecev pred iztekom poslovnega leta odpovedati svoj delež pri načelstvu zadruge. Izplačilo odpovedanega deleža se je izvršilo leto dni po izstopu.

V primeru smrti zadruga člana so dediči mora-

»Ferbarjeva hiša« ob Tržiški Bistrici, kjer je imela Čevljarska gospodarska zadruga usnjarsko delavnico. Stavba je bila porušena v letu 1969. Fotografijo hrani fototeka Tržiškega muzeja pod št. 281

li nadaljevati članstvo v zadrugi do preteka poslovnega leta.

Zadružno načelstvo je lahko izobčilo člana zadruge, če ni izpolnjeval zadružnih dolžnosti ali če je škodoval zadrugi (v denarnem ali moralnem pogledu). Načelnik zadruge je bil dolžan pismeno sporočiti vzroke izobčenja. Pritožbo je izobčeni lahko naslovil v osmih dneh občnemu zboru, ki je dokončno odločal in na podlagi njegove odločitve je načelstvo izdalo sklep o izobčenju. Izobčenemu se je izplačal delež po poteku enega leta (poslovno leto).

Denarna sredstva zadruge so sestavljali:

- zadružni deleži
- zadružna posojila,
- rezervni sklad,
- posebne rezerve,
- vpisnine.

Vsak zadružnik je moral vplačati delež 500 kron, z dovoljenjem načelstva pa je lahko vplačal tudi več deležev. Celotna vsota določenega deleža je morala biti vplačana najkasneje po dveh letih. Iz pravil je razvidno, da so poravnavo deleža dosegli na različne načine. Že vloženi del deleža posameznega člana so obrestovali in te obresti (skupaj s članu pripadajočim delom čistega dobička) pripisovali že vplačanemu delu deleža. Razen tega so od vsakega članu izplačanega zaslužka odtegnili 10% in to vsoto pripisali njegovemu deležu.

Zadruga je lahko najemala posojila. Oblikovala je rezervni sklad za kritje izgub, ki jih niso mogli pokriti z opravičnim dohodkom tekočega leta. Rezervni sklad se je oblikoval iz vstopnin in iz dela čistega dobička, ki so ga ob bilanci namenili rezervnemu skladu. Ta sklad se je oblikoval tako dolgo, dokler ni dosegel polovico vsote vpisanih zadružnih deležev in se je ob vsakokratnem padcu pod polovico omenjene vsote obnavljal.

V kolikor je bila nujna polovica vsote vplačanih deležev v rezervnem skladu presežena, so presežna sredstva porabili za pokritje izgub, za zadružne stavbe, opremo in v dobrodelne namene. O snovanju in porabi posebnih rezerv je občni zbor dajal navodila načelstvu zadruge. Načelstvo se je bilo dolžno ravnati po navodilih občnega zbora. Zadružno knjigovodstvo in računovodstvo se je ravnalo po trgovskem pravu in je bilo podvrženo večkratni letni kontroli nadzorstva. Ob koncu vsakega poslovnega leta so opravili bilanco in inventuro. Bilanco so sestavljali trije sklopi:

- a) aktiva:
  - gotovinsko stanje blagajne ob koncu leta
  - vrednotenje vrednostnih papirjev po kurzu z dne 31. decembra
  - zadružne terjatve
  - vrednost zadružne zaloge (nakupna cena in stroški)

– vrednost druge zadrudne lastnine ob upoštevnju amortizacije

b) pasiva:

– zadrudni dolgovi

– vplačani zadrudni deleži članov

– rezervni sklad in posebne rezerve

c) dobiček ali izguba.

Letni obračun in predloge o uporabi dobička je sestavljalo načelstvo zadrudge. Načelstvo je bilo dolžno oboje izročiti do 31. marca nadzorstvu, ki je po pregledu izročilo pripombe načelstvu. Nadzorstvo je predložilo načelstvu poročilo za občni zbor. Dolžnost načelnika je bila, da je osem dni pred občnim zborom predložil zadrudnikom na vpogled letni obračun in predloge za porabo dobička. V povabilu k občnemu zboru, ki ga je sestavil načelnik, je moralo biti pripisano mesto, kjer so se zadrudniki lahko seznanili z omenjenim poročilom in predloge.

Pravila nam pokažejo tudi, kako so planirali porabo dobička. 5% obresti od na deleže vplačane vsote so izplačali članom, ki so imeli vplačane deleže v celoti. V primeru, da delež ni bil v celoti vplačan, so te obresti pripisali deležu. V kolikor je bil dobiček manjši in se 5% ostalega dobička ni moglo pokriti, so ga morali upoštevati v prihodnjih letih na ta način, da je povprečje znašalo 5% letno. 50% ostalega dobička se je stekalo v rezervni sklad do tedaj, da je rezervni sklad vseboval polovico vsote vplačanih zadrudnih deležev. V primeru, da je bila zahtevana vsota rezervnega sklada dosežena, so 50% ostalega dobička namenjali posebnim rezervam. Ostanek dobička so razdelili med zadrudne člane glede na preko zadrudge podane izdelke posameznega člana v tekočem letu.

Izgubo so pokrivali najprej iz posebnih rezerv, če teh ni bilo, pa iz rezervnega sklada ali drugega zadrudnega premoženja.

Zadruga je vsa razglasila izdajala z navedbo imena zadrudge in podpisom dveh članov načelnštva.

Uprava in vodstvo zadrudge. Zadruga je opravljala svoje delo samostojno v sodelovanju z vsemi zadrudnimi člani. Čevljarsko gospodarsko zadrugo v Tržiču so sestavljali: načelstvo, nadzorstvo in občni zbor.

Načelstvo zadrudge so predstavljali načelnik, tajnik in blagajnik ter pet odbornikov in je bilo voljeno za dve leti. Volil ga je občni zbor. Prvo načelstvo je bilo potrjeno in imenovano v pravih zadrudge. Članstvo se je spreminjalo, vendar je vedno veljalo, da je moralo biti potrjeno v zapisniku o občnem zboru, ki je izvolil novo načelstvo. Člane načelnštva so morali prijaviti, ker so jih vpisovali v zadrudni register.

Dolžnost načelnštva je določala zadrudna zakonodaja (zakon z dne 9. aprila 1873, drž. zak. št. 70). Načelstvo se je podpisovalo v imenu zadrudge na ta način, da sta se dva člana

načelnštva podpisala pod polno ime zadrudge. Sestajalo se je na sejah, ki jih je skliceval načelnik in njegov namestnik. Razen načelnika so morali biti prisotni vsaj še trije člani načelnštva. Sklepali so z večino glasov. V primeru, da je bilo število glasov enako, je odločal glas predsednika (načelnika ali njegovega namestnika). O sejah načelnštva je bilo potrebno voditi zapisnik, ki so ga morali podpisati vsi navzoči. Po potrebi so razglašali svoje sklepe na oglasni deski v uradu zadrudge.

Dolžnosti načelnika so bile razen vodenja in izvajanja sklepov načelnštva še:

– podpisovanje pisem, ki niso bila obvezujoča za zadrugo

– vsaj trimesečna kontrola stanja v blagajni in ukrepanje v primeru nepravilnosti.

Načelnik je v primeru zadržanosti določil člana načelnštva, ki ga je nadomeščal. Ob smrti, izstopu ali stalni zadržanosti je moralo načelstvo po sklepu skupne seje načelnštva in nadzorstva za dobo do naslednjega občnega zbora zapolniti izpraznjeno člansko mesto.

Novi član načelnštva je moral biti vpisan v zadrudni register. Občni zbor zadrudge je lahko odstavil načelstvo ali vsakega posameznega člana načelnštva le, če je bil ta predlog na dnevnem redu občnega zbora zadrudge.

Med naloge načelnštva je sodilo imenovanje in določanje plače zadrudnih uradnikov. Uradništvo je bilo potrjeno s posebnim dekretom.

Nadzorstvo je sestavljalo šest članov, ki jih je volil občni zbor. Voljeni so bili za eno leto. V nadzorstvo je smel biti izvoljen vsak član zadrudge, ki ni imel funkcije v načelstvu.

Nadzorstvo je izmed sebe volilo svojega predsednika in določalo poslovni red. Sklepalo je z navadno večino in udeležbo vsaj treh od vseh vabljenih članov nadzorstva. Seje nadzorstva je skliceval predsednik ali njegov namestnik. (Delokrog nadzorstva sta določala člen 24 in 25 zakona z dne 9. aprila 1873, št. 70 drž. zak.)

Občni zbor je moral biti sklican enkrat letno in to najkasneje do 30. junija. Sklicevali so lahko tudi izredni občni zbor na posebno zahtevo nadzorstva ali načelnštva. Izredni občni zbor je bil lahko sklican še v primeru, da je desetina zadrudnikov s pismeno vlogo zahtevala od načelnštva sklic izrednega občnega zbora in pri tem navedla vsebino posvetovanja ali sklepanja.

Dan, ura, kraj in dnevni red občnega zbora so morali biti objavljeni osem dni pred samim občnim zborom v zadrudnem glasilu »Zadrudni gospodar« v Ljubljani.

Občni zbor je sklepal o:

– spremembi zadrudnih pravil

– razdrudbi in likvidaciji zadrudge in o porabi po likvidaciji preostalega premoženja

– potrjevanju letnega obračuna

– izvolitvi načelnštva in nadzorstva

- navodilih glede snovanja posebnih rezerv
- pritožbah.

Vsak zadružnik je smel glasovati na občnem zboru. Za vsak vplačani delež je dobil en glas. Najvišje možno število glasov je bilo določeno in je predstavljalo pet glasov. Zadružnik, ki se ni mogel udeležiti občnega zbora, je smel s pismenim pooblastilom pooblastiti drugega člana zadruga, da ga je zastopal. Zadružnik je kot zastopnik s pooblastilom lahko zastopal največ enega zadružnega člana.

Sklepanje občnega zbora je bilo veljavno, če je o predlogih sklepala vsaj desetina članstva zadruga. V primeru nesklepčnosti so v treh tednih ponovno sklicali občni zbor, ki pa je smel brezpogojno sklepati. Sklepali so z napolovično večino glasov. Če je bilo število glasov izenačeno, je pri odločitvi imelo glavno vlogo mnenje predsednika.

O razdružbi zadruga sta morali odločiti najmanj dve tretjini zadružnikov. Če se sklicanega občnega zbora zadružniki niso udeležili v omenjenem številu, se je po treh tednih sklical nov občni zbor, ki je smel odločati s tremi četrtinami udeležencev. Sklepe občnega zbora je razglašalo načelstvo z oznanili, objavljenimi v prostorih zadružnega urada.

Na občnem zboru je imel vsak zadružnik pravico nastopati s predlogi, ki niso bili na dnevnem redu. V tem primeru je občni zbor odločal o sprejetju predloga in poročal o njem na naslednjem občnem zboru. Zahteva po sklicu izrednega občnega zbora je imela za posledico takojšnje odločanje o problemih.

O vsakem občnem zboru je bil voden zapisnik, ki so ga podpisali predsednik občnega zbora skupaj z dvema na občnem zboru navzočima zadružnikoma.

Čevljarska gospodarska zadruga v Trziču, r.z.z.o.z. je začela z obratovanjem 15.6.1919. Člani njenega prvega načelstva so bili:

Ivan Papov, čevljar v Trziču,
 Karol Golmajer, čevljar v Trziču,
 Peter Gregorc, čevljar v Trziču,
 Josip Klofutar, čevljar v Trziču,
 Ivan Erlah, čevljar v Bistrici,
 Franc Poljanec, čevljar v Sebenjah,
 Ivan Poljanec, čevljar v Sebenjah,
 Ivan Jazbec, čevljar v Sebenjah.

Že 14.2.1920 je iz načelstva izstopil zadružnik Ivan Erlah, čevljar v Bistrici. Na njegovo mesto je vstopil Franc Močnik, čevljar iz Žiganje vasi.

V letu 1923 je člana načelstva Petra Gregorca zamenjal novoizvoljeni član načelstva Štefan Srečnik, čevljar v Trziču. Sprejeta združna pravila so ostala nespremenjena do 15.2.1920, ko so na občnem zboru sklenili spremeniti vsebino pravil v dveh delih. Namen delovanja zadruga so razširili v smislu, da zadruga izdeluje v lastni režiji usnjarske in strojarske izdelke vsake vrste ter izdelano blago prodaja svojim članom.

Skrajšali so rok za sklic drugega občnega zbora. V primeru, da se prvega občnega zbora ni udeležilo zadostno število članov zadruga, so termin za ponovni sklic občnega zbora občutno skrajšali. Ponovno so se lahko sestali že uro kasneje.

Dodatek pravice izdelovanja usnjarskih in strojarskih izdelkov je imel za posledico, da so začeli s strojenjem kož najprej v »Kajži« in nato »Pri Ferbarju«. Delovanje zadruga je bilo po vojni zadovoljivo. Pristopila je k Zadružni zvezi v Ljubljani, ki je opravljala revizijo in denarne posle. Kljub temu, da ni imela svoje čevljarske delavnice, je združevala okrog 25 čevljarskih mojstrov. V ustanovljeni usnjarni je zaposlovala 10 delavcev usnjarske stroke. V usnjarski delavnici so izdelovali predvsem ševro in boks usnje, ki so ga kupovali zadružni čevljarji. Usnje je bilo vegetabilno strojeno. Podplatno usnje je zadruga nabavljala drugod in ga prodajala svojim članom.

Do leta 1924 je zadruga uspešno poslovala, po tem letu pa je prišlo do okrepitve dinarja in cene so začele naglo padati. Vsemu temu se je pridružila še zdraha okrog prodaje ovčjih kož s strani uprave, tako da je zadružno članstvo zahtevalo likvidacijo zadruga.

Po sklepu občnega zbora z dne 17.5.1925 so iz zadružnega registra izbrisali naslednje člane načelstva: Karla Golmajerja, Josipa Klofutarja, Ivana Poljanca, Ivana Jazbeca in Franca Močnika. Nanovo vpisani člani načelstva pa so bili: Andrej Kralj, Karel Dobrin, Leopold Koprivnik, Ivan Hafner, Maks Stegnar, Ivan Jazbec in Peter Kristan, vsi čevljarski mojstri v Trziču.

Po sklepu občnega zbora z dne 28.6.1925 se je zadruga razdružila in prešla v likvidacijo. Likvidatorji so bili: Franc Poljanec, Ivan Poljanec in Ivan Jazbec, čevljarski mojstri v Sebenjah, Franc Močnik, čevljarski mojster v Žiganji vasi, in člani načelstva Andrej Kralj, Karel Dobrin, Ivan Hafner in Leopold Koprivnik. Ob likvidaciji se je zadružnemu imenu pripisalo »v likvidaciji«. Za zadrugo v likvidaciji so podpisovali vsi likvidatorji skupno. Po dveh letih je bila likvidacija zaključena in zadruga 1.8.1927 izbrisana iz zadružnega registra.

VIRI IN LITERATURA

1. Pravila Čevljarske gospodarske zadruga v Trziču, registrirane zadruga z omejeno zavezo, Trzič 1919. — 2. Zgodovinski arhiv Ljubljana, enota za Gorenjsko, Občina Trzič 1919, Volitve v konstituantno, številka dopisa 1696, dopisa o pričetku obratovanja Čevljarske gospodarske zadruga v Trziču, r.z.z.o.z. — 3. Arhiv Republike Slovenije, Zbornica za trgovino, obrt in industrijo (TOI), Zadružni register L II, knjiga 259, str. 238, pod zaporedno številko 475. — 4. Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev (v nadaljevanju Ur. l.) z dne 1.8.1919, Letnik II, št.

127, str. 452, razglas o vpisu v združni register. — 5. Ur. l. z dne 23.3. 1920, Letnik II, št. 105, str. 481, prva sprememba članov načelstva. — 6. Ur. l. z dne 13.9.1920, Letnik II, št. 105, str. 481, objava o spremembi združnih pravil. — 7. Ur.l. z dne 4.7.1923, Letnik V., št. 61, str. 404, sprememba združnega načelstva v letu 1923. — 8. Ur.l. z dne 14.7.1925, Letnik VII, št. 66, str. 428, javno naznailo združitve. — 9. Ur.l. z dne 8.10.1925, Letnik

VII, št. 94, str. 671, izbris članov načelstva in obvestilo o likvidatorjih zadruga. — 10. Ur.l. z dne 6.10.1927, Letnik IX, št. 103, str. 699, objava o končani likvidaciji. — 11. I. Mohorič, Zgodovina obrti in industrije v Trziču, I. knjiga, Trzič, 1957, str. 307-308. — 12. J. Praznik, Zadruga temelj narodnega blagostanja, Prosvetna knjižnica 5. zvezek, Maribor 1930.

KOLEKTIVNE POGODBE NA SLOVENSKEM

FRANCE KRESAL

Kolektivne pogodbe so se iz sredstev delavskega boja razvile v pomemben vir delovnega prava, in so postale avtonomen, splošen, pismen sporazum med delavsko strokovno organizacijo – sindikatom in delodajalcem ali ustreznim združenjem delodajalcev o splošnih delovnih pogojih, pravicah in dolžnostih iz delovnega razmerja ter medsebojnih pravicah in dolžnostih pogodbenih strank, katerih učinek je v normativnem delu za udeležence neposreden in prisilnopraven. Predstavniki delojemalcev in delodajalcev lahko mimo določb delavske zakonodaje z medsebojnimi pogajanci dogovorijo v kolektivni pogodbi za delavce ugodnejše in naprednejše delovne pogoje in večje pravice – tem ugodnejše, čim močnejši in aktivnejši je sindikat. Kolektivne pogodbe so se prvotno sklepale za posamezno podjetje ali samo za ožji krog podjetij in so bile rezultat posamezne delavske akcije, stavke, v njih pa so zapisali in natančno določili dosežene uspehe (dolžina delovnega časa, višina mezd, počitki med delom in podobno) in pogoje sporazuma ob prenehanju delavske akcije. Čim širši krog so kolektivne pogodbe zajemale, tem večjo veljavo so delavske pridobitve v njih dobivale in so se v splošnih kolektivnih pogodbah takorekoč uzakonjale. Mnoge delavskozaščitne določbe iz kolektivnih pogodb so sčasoma obogatile delovno-pravno zakonodajo. Kolektivne pogodbe so lahko učinkovita bližnjica k boljši in večji delavski zaščiti, kot jo nudi delavska zakonodaja, ker so bolj gibke in takoj sledijo doseženim uspehom delavskih akcij.

Sklepati so jih začeli v drugi polovici 19. stoletja najprej v Švici in Nemčiji; na prelomu stoletja so bile uveljavljene že v vsej Evropi in do prve svetovne vojne tudi že zelo razširjene. Razvoj kolektivnih pogodb ni bil povsod enako hiter in močan.

1895. je bila podpisana kolektivna pogodba za vse grafično delavstvo v Avstriji. V njej so uveljavili večino svojih zahtev glede minimal-

nih mezd in akordnih postavk, skrajšanje delovnega časa na 9 ur dnevno, ureditev zaposlovanja vajencev in uvedbo posebnega razsodišča za poravnavo sporov pri izvajanju kolektivne pogodbe. Veljala je za 5 let. Kolektivno pogodbo so z delavskim bojem izboljševali, zlasti njena določila glede mezd in delovnih pogojev. Ta kolektivna pogodba je veljala za vso tiskarsko stroko v Avstriji. Podjetniki je niso povsem spoštovali in v celoti izvajali, zato so jih marsikje s stavko prisilili v izvajanje kolektivne pogodbe. Tako je moralo tudi tiskarsko društvo za Kranjsko leta 1900 s stavko prisiliti dva podjetnika, da sta izvajala določbe kolektivne pogodbe. Konec leta 1905 so grafični delavci v vsej Avstriji prisilili tiskarske podjetnike k izboljšanju kolektivne pogodbe.

Po poročilih avstrijske strokovne (sindikalne) komisije je bilo do leta 1905 v Avstriji sklenjenih le 20 kolektivnih pogodb, leta 1906 pa že 448. Na Kranjskem so bile podpisane tri kolektivne pogodbe, na Koroškem pet in na Štajerskem 21. Sklepanje kolektivnih pogodb pa ni bilo lahko. Podjetniki so se branili ustrežati kolektivnim zahtevam delavstva in od 448 sklenjenih kolektivnih pogodb jih je bilo samo 192 sklenjenih na miren način, 237 šele po večkratnih stavkah in 19 po delnih stavkah. Kolektivnih pogodb je bilo največ sklenjenih tam, kjer so bile močne strokovne organizacije. Slovenske dežele so bile slabo sindikalno organizirane. Največ kolektivnih pogodb so sklenili kovinarji in strojni delavci, nato pa živilski, oblačilni, gradbeni, tekstilni, lesni in usnjarski delavci. Kolektivne pogodbe so določale dolžino delovnega časa in so ga za 90% delavcev skrajšale za eno do dve uri na dan (delovni čas je bil z zakonom omejen leta 1885 na enajst ur na dan in leta 1919 na osem ur na dan), delavske mezde so povečale za okrog 19%, mnoge so priznale sindikalnim organizacijam v podjetju, da zastopajo interese delavcev v odnosu do podjetnikov. Takemu